

PAPER DETAILS

TITLE: Okul Etkililigi Konulu Tez ve Makalelerin Incelenmesi: Bir İçerik Analizi Çalışması

AUTHORS: Mehmet KORKMAZ,Hanifi YUMUSAK

PAGES: 1771-1800

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1444719>

Okul Etkililiği Konulu Tez ve Makalelerin İncelenmesi: Bir İçerik Analizi Çalışması*

Analysis of School Effectiveness Theses and Articles Conducted: A Content Analysis

Hanifi YUMUŞAK¹, Mehmet KORKMAZ²

¹Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı.
hanifyumusak@gmail.com

²Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı.
korkmaz@gazi.edu.tr

Makalenin Geliş Tarihi: 17.12.2020

Yayına Kabul Tarihi: 13.09.2021

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında okul etkililiği konusunda yapılan tez ve makaleleri içeren çalışmalarının çok yönlü ve bütüncül bir şekilde analiz edilmesidir. İçerik analizi türlerinden betimsel içerik analizi yöntemi ve kategorik çözümleme tekniği kullanılarak yürütülen çalışmanın evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi, TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşerî Bilimler Veri Tabanı, Google Akademik, Dergipark, EBSCOhost, Web of Science, ERIC ve Scopus veri tabanlarında dizinlenen okul etkililiği ile ilgili çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise belirlenen ölçütler kapsamında 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de yapılan ve erişime açık olan toplam 86 (55 tez-31 makale) çalışma oluşturmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan Okul Etkililiğine İlişkin Gerçekleştirilen Çalışmaları İnceleme Formu aracılığı ile toplanmıştır. Elde edilen veriler Excel programına aktarılmış ve özet tablolar (pivot tablo) kullanılarak analizler yapılmıştır. Elde edilen kategoriler için frekans ve yüzde gibi istatistiksel teknikler kullanılarak veriler görselleştirilmiştir. Okul etkililiğine ilişkin araştırmalar incelendiğinde; örneklem bölgelerinin Batı Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı, yöntem olarak ilişkisel tarama yönteminin yoğun olarak seçildiği, basit seçkisiz ve amaçlı örnekleme yöntemlerinin çoğunlukla belirlendiği, analiz yöntemi olarak betimsel istatistik, ANOVA ve T-testinin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak, ileride okul etkililiği konusunda yapılacak çalışmaların araştırma metodolojilerini farklılaştırmaları, analiz birimi olarak öğrenci ve aileleri de dâhil etmeleri ve yapılan analiz yöntemlerinde çeşitleme ve farklılaştırmaya gidilmesi araştırmanın öncelikli önerisi olarak ifade edilebilir.

***Alıntılama:** Yumuşak, H. ve Korkmaz, M. (2021). Okul etkililiği konulu tez ve makalelerin incelenmesi: Bir içerik analizi çalışması *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(3), 1771-1800.

Anahtar Sözcükler: Okul etkililiği, Etkili okul, İçerik analizi

ABSTRACT

The purpose of this research is to analyze the theses and articles on school effectiveness conducted from 2010 to 2020 in Turkey. In this study, one of the content analysis types which is descriptive content analysis and categorical analysis techniques were used. The population of the study is constituted of the thesis and article about school effectiveness conducted between 2010 and 2020 that are indexed in Council of Higher Education Thesis Center, TUBITAK ULAKBIM Social and Human Sciences Database, Google Scholar, Dergipark, EBSCOhost, Web of Science, ERIC and Scopus. The sample of the study is composed of sum of the 55 thesis (masters and doctoral) and 31 article that meet the criteria set of the study, conducted in Turkey and open to access. The data of the study were collected through The Form for Analyzing Studies on School Effectiveness. Data collected were upload to Excel program, pivot tables were used, analyses were completed. The data were visualized using statistical techniques such as frequency and percentage for the categories obtained. When studies on school effectiveness are examined; sampling regions are concentrated in West Anatolia, Northeast Anatolia and Southeast Anatolia regions and correlational survey model was used intensively as a method. In the study, simple random sampling was mainly preferred, descriptive analysis, Anova and T-test analysis methods were mostly used. As a result of the study It can be stated as the primary proposal of the research that future studies on school effectiveness should differentiate their research methodologies, include students and families as analysis units, and diversify and differentiate in the analysis methods.

Keywords: School effectiveness, Effective school, Content analysis

GİRİŞ

Eğitim kurumları beşerî sermaye kaynağı olarak ekonomik kalkınma açısından anahtar bir rol üstlenirken aynı zamanda sosyal refaha ve sosyal yaşama olan katkıları bağlamında ise sosyal kalkınmayı iyileştirici bir etkiye sahiptir (Günkör, 2017). Eğitim sistemlerini ve dolayısıyla eğitimi geliştirmek için eğitim üzerinde ana etkiye sahip olan faktörleri incelemek ve ortaya koymak önem arz etmektedir (Laila, 2015). Bu nedenle eğitim sistemlerinin yegâne varlık sebebi olan öğrenciler ve onların akademik-sosyal başarısını etkileyen faktörleri belirlemek için pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar incelendiğinde genel olarak bu faktörler; *öğrencinin kendisi, ailesi ve okul* olarak üç başlık altında sıklıkla raporlanmıştır (Çobanoğlu ve Badavan, 2016; Dağdelen, 2013; Engin ve ark., 2009; Özer ve Anıl, 2011; Polat, 2009). Bu faktörler değerlendirildiğinde birey ve ona ait özellikler dışındaki en önemli fenomen okuldur. Bu nedenle birçok ülkede eğitim sistemi ve eğitimin iyileştirilmesi için okullar üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiş/gerçekleştirilmektedir.

Yapılan çalışmalarda özellikle okul etkililiği kavramı ön plana çıkmış ve etkili okulların özelliklerini ortaya koymak için pek çok model ortaya konmuştur. Bu noktadan hareketle, okul etkililiği kavramı doğrudan öğrencileri dolaylı olarak ise eğitim sistemlerini ve toplumların beşerî sermayelerini etkileyebilme gücü açısından oldukça önemli bir kavram olarak değerlendirilebilir. Fakat kavramın çok boyutlu yapısı nedeni ile üzerinde tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bu nedenle gerek konunun önemi gerekse çok boyutlu yapısı nedeni ile okulların etkililiği, etkilediği ve etkilendiği faktörler araştırmalara konu olmuş ve hâlâ da üzerinde çalışılmaya devam edilmektedir.

ABD’de James Coleman ve arkadaşları (1966) tarafından yapılan araştırma, okul etkililiği açısından milat olarak kabul edilirse yaklaşık elli yıldır kavram üzerinde yoğun bir şekilde çalışıldığı görülmektedir. Türkiye’de de okul etkililiği veya etkili okullar bağlamında pek çok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde okul etkililiği kavramının, liderlik davranışları ile okulların etkililiği (Atıkan, 2019), inovasyon ve etkililik (Sarıcan, 2018), örgütsel iklim ve okul etkililiği (Korkmaz ve Ada, 2019), etkili

okul değişkenleri (Çobanoğlu ve Badavan, 2016), örgütsel bağlılık ve okul etkililiği (Akan ve Kılıç, 2019), iş doyumu ve okul etkililiği (Yıldırım, Akan ve Yalçın, 2017) gibi çeşitli değişkenlerle ele alınarak incelendiği görülmektedir. Ayrıca 2010-2020 yılları arasında sadece SSCI, ESCI gibi WOS index kapsamında taranan kaynaklar incelendiğinde “okul etkililiği” konusu ilgili indeks kapsamındaki tüm alanlar içerisinde bin elli sekiz adet (n=1058) yayın üretildiği, bu yayınların ise yedi yüz üç adedinin (n=703, %66,44) eğitim alanı konu başlığı altında üretildiği ve yıllar arasında yayın üretimindeki varyansın düşük olduğu yani yayın sayısı açısından istikrarlı bir biçimde 2020 yılı (91); 2019 yılı (101); ... 2010 yılı (71) yayın üretildiği görülmektedir (Wos, 2020).

Atıf indeksleri incelendiğinde uluslararası düzeyde de okul etkililiği konusunun üzerinde çalışılan süregelen bir konu olduğu söylenebilir. Ayrıca okul etkililiği kavramının pek çok kavramdan etkilenmesi ve kendisinin de pek çok kavramı etkilemesi nedeniyle kavramın eğitim sistemleri ve eğitim politikaları açısından güncelliğini ve önemini koruduğu söylenebilir. Bu bağlamda kavrama ilişkin pek çok çalışmanın yürütüldüğü ve yürütülen çalışmaların geniş bir zaman dilimini kapsadığı düşünüldüğünde araştırmaların ve araştırma yöntemlerinin tekrara düştüğü görülmektedir. Bu bağlamda kavramın bütünsel bir perspektifle ele alınarak kavrama ilişkin yapılan çalışmalar ve içerikleri hakkında genel bir resmin ortaya konması önemlidir.

Okul etkililiği bağlamında yapılan araştırmalar incelendiğinde yayınların genellikle araştırma amacı, analiz birimi (öğretmen ve yönetici) ve yöntem gibi çeşitli açılardan birbirine benzediği görülmektedir. Oysa okul etkililiği kavramının daha sağlıklı bir şekilde anlaşılması için araştırma basamaklarında çeşitlemeye ve farklılaştırmaya gidilmesi yararlı olacaktır. Bu noktada bir konuya ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunan sistematik derleme çalışmaları araştırmacılara önemli katkılar sağlamaktadır. Fakat alan yazın incelediğinde bu konuda araştırma yapmayı planlayan bilim insanlarına ışık tutacak, okul etkililiği konusunda araştırmaların farklılık veya benzerliklerini betimleyen, elde edilen verilerin sistemli, bütünsel ve kapsamlı bir değerlendirmesini

içeren çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir. İlâveten var olan çalışmaların ölçüt olarak geçmiş tarihleri kapsadığı, son yıllardaki araştırmaları ve tezleri bütünleşik olarak kapsayan güncel bir araştırmanın olmadığı görülmektedir.

Özellikle pandemi süreci ile birlikte yeniden tartışma konusu haline gelen okulların ve okul etkililiğinin daha farklı yaklaşımlarla incelenmesine ihtiyaç olduğu ifade edilebilir. Bu çalışma, okul etkililiği bağlamında gerçekleştirilen yayınları sistemli bir yöntemle betimleyecek ve okul etkililiği kapsamında çalışılmış farklı ve benzer yöntemleri ortaya koyacak olması ile bundan sonra yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Mevcut araştırma, 2010 yılından itibaren alanda okul etkililiğinin uygulamaya dönük sonuçlarını bütünsel olarak incelemesi açısından önemli görülmektedir. İlâveten bu çalışma ile okul etkililiği konusunda yapılan tez ve makalelerin betimsel bir sentezi ortaya konarak ileride yapılacak teorik ve ampirik çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Okul Etkililiği

Etkili ve verimli bir yapı kuramayan örgütler varlıklarını sürdürmekte sıkıntıya düşebilmektedirler. Kendine negatif entropi sağlayamayan, sistemdeki bozulmaları, dengeyi ve aksaklıkları gideremeyen bir örgüt için sistem faaliyetlerinin durması kaçınılmaz bir hâl alabilmektedir. Dolayısıyla örgütlerin etkililikleri varlıklarını sürdürebilmeleri için büyük bir önem arz etmektedir. Chester Barnard (Aktaran: Lunenburg ve Ornstein, 2013) etkililik kavramını “*örgütün ortak amacının gerçekleştirilme düzeyi*” şeklinde tanımlarken, Pfeffer ve Salancik (1978) ise örgütlerde etkililik kavramını, “*örgütün çeşitli grupların taleplerini ne derecede iyi olarak gerçekleştirdiğinin dışsal bir standardı*” şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka tanımda ise etkililik, örgütün belirlenmiş amaçlarının planlanan düzeyde gerçekleşmesi için örgütün tüm kaynaklarının eyleme geçirilmesi olarak ifade edilmiştir (Başaran, 2004). Tanım farklılıkları olsa da etkililik kavramı örgütler için önemli bir kavram olarak birçok araştırmanın konusu olmuştur.

Benzer biçimde etkili okul kavramı ile ilgili de araştırmacıların üzerinde ittifak ettiği ortak bir tanım yapılamamıştır. Okulun etkililiğinin tanımlanması konusunda ortak bir görüş oluşmadığı için bazıları birbiri ile binişik olan pek çok tanım yapılmıştır; "*problem çözen okul*" (Reid, Hopkins ve Holly, 1987), "*öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psiko-motor, sosyal ve estetik gelişimlerinin en uygun biçimde desteklendiği, optimum bir öğrenme çevresinin yaratıldığı okul*" (Özdemir, 2000) ve "*okulun hedeflerini gerçekleştirmesi*" (Lezotte, 1993). Örgütler açısından bakıldığında etkililik, amaçların gerçekleşme derecesi ve sonuçlar bağlamında değerlendirilmektedir (Şişman, 2020) fakat okulları diğer örgütlerden ayıran en önemli özellik girdi ve çıktısının insan olmasıdır. İnsanın duyuşsal ve bilişsel değerler ile yüklü bir varlık olması çıktıları yoruma açık hale getirmektedir. Bu bağlamda etkili okulun ölçümüne aracılık edecek kavramlara, değişkenlere ve göstergelere ancak bir kuramsal temel vasıtasıyla (Hoy ve Ferguson, 1985) ulaşılabileceği ifade edilmektedir. Bu noktadan hareketle *amaç modeli*, *kaynak-girdi modeli*, *süreç modeli*, *doyum modeli* ve *toplam kalite modeli* (Cheng, 1996) gibi birçok model ortaya konmuştur.

ABD’de Coleman ve arkadaşları (1966) tarafından yapılan çalışmanın, okulların etkileri ve okul etkililiği bağlamında değerlendirilen ilk çalışma olduğu söylenebilir. Coleman raporu olarak adlandırılan bu çalışmada “*Eğitimde Fırsat Eşitliği*” olgusu irdelenmiş ve öğrencinin başarısını belirlemede okula ilişkin değişkenlere göre öğrencinin aile geçmişi ve sosyal bağlam gibi özelliklerin daha etkili olduğu ifade edilmiştir (Çobanoğlu ve Badavan 2016; Lunenburg ve Ornstein, 2013). Fakat daha sonra Brookover ve arkadaşları (1978) tarafından yürütülen araştırma, Coleman’ın (1966) raporunun zıttı yönde öğrenci başarısındaki varyansın %85’inin bu sosyal sistem değişkenlerinin kombinasyonu ile açıklandığını iddia etmiştir (Akt: Harbaugh, 2005). "*Neden bazı okullar diğer okullara göre daha yüksek öğrenci başarısına sahiptir?*" sorusunun cevabını incelemek için çeşitli araştırmalar yürüten Edmonds (1979) "*Etkili Okullar Araştırmasında*" etkili okulların özelliklerini: güçlü liderlik; hiçbir çocuğun akademik açıdan minimum seviyenin altına düşmesine izin verilmeyen bir iklim; öğretim işlevine göre hazırlanmış uygun çevre; okuldaki kaynakların temel amaca

hizmet edecek şekilde kullanımı; öğrencide ki değişim ve gelişimin düzenli olarak gözlenmesi (bireyselleştirilmiş öğretim ve periyodik değerlendirme) ve öğrencilerin temel düzeydeki yeterlikleri ve becerileri edinmelerine öncelik verme şeklinde belirtmiştir.

Okul etkililiği kavramının tanımlanması ve ilişkiler ağının belirlenmesi açısından geçen elli yıldan beri eğitim araştırmacıları açısından konu merkezi ve başat rolünü kaybetmemiş, kavramı anlamaya dönük birçok kuramsal (Balcı, 2002; Coleman, 1966; Edmonds, 1979; Marzano, 2012; Özdemir ve Sezgin, 2000; Reynolds, Hopkins ve Stoll, 1993; Sergiovanni, 2006; Şişman, 2020) çalışma yapılmıştır. Bunun yanı sıra okul etkililiği kavramının etkilediği ya da etkilendiği faktörleri belirlemek için; pozitif psikolojik sermaye (Çiftçi, 2019), liderlik ve liderlik stilleri (Baştoklu, 2015; Ermeydan, 2019; Namlı, 2017), örgütsel iklim (Şenel ve Buluç, 2015; Özgenel, 2020), akademik başarı (Korkmaz v.d., 2014; Oldaç, 2016), örgütsel öğrenme (Akgül, 2014; Alanoğlu, 2014) gibi birçok ampirik araştırma da yapılmıştır. Etkili okul anlayışına epistemolojik olarak bakıldığında düşüncenin kökeninde tüm öğrencilerin öğrenebileceği (Balcı, 2002), sosyal ve akademik başarıya ulaşabileceği (Şişman, 2020) ve tüm öğrencilerin okula dair önemli becerileri kazanabileceği (Lezotte, 1991) tezi yatmaktadır. Bu bağlamda okul etkililiği konusunda *"okul içi"* ve *"okul dışı"* olmak üzere birçok *"öğretmen, öğrenci, yönetici, okul lideri, veli, eğitim programı vb."* kavramın etkili olduğu ve doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili kavramı etkilediği söylenebilir.

Yukarıda okul etkililiğinin kuramsal temellerine ilişkin sunulan açıklama ve tanımlamalar, okul etkililiğinin öğretimin niteliğini ve akademik başarıyı artırmaya dönük bir kavram olduğunu göstermektedir. Okul etkililiğine ilişkin pek çok farklı bakış açısı olsada hangi perspektifle bakılırsa bakılsın doğrudan ya da dolaylı olarak etkili okulların ya da okul etkililiğinin öğrencinin akademik ve sosyal açıdan iyi oluş halini olumlu şekilde etkilediğini söyleyebiliriz. Fakat Balcı' nın (1992) ifadesi ile; etkili okul değişkenlerinin tek tek değil bu değişkenlerin ancak birlikte olduklarında yani ancak bir sinerji ile bir fark yaratabilecekleri dikkatlerden kaçmamalıdır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de okul etkililiği konusunda yürütülen tez ve makalelerin ayrıntılı bir biçimde incelenerek bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda okul etkililiği konusunda yapılan çalışmaların hangi bağlamda incelendiği ve okul etkililiği konusunda gerçekleştirilmiş tez ve makalelerin araştırma perspektifleri betimlenerek ortaya konacaktır. Bu ana amaç doğrultusunda elde edilen veriler ışığında bu çalışmada okul etkililiği konusunda yapılan araştırmaların; (i) yayın yıllarına, (ii) örneklemlerine ait istatistiksel bölge birimlerine, (iii) yayın türlerine, (iv) çalışmaların yapıldığı eğitim kademesine, (v) okul etkililiği ile birlikte çalışılan konulara, (vi) araştırma metodolojisine, (vii) veri toplama araçlarına, (viii) örneklem belirleme yöntemlerine (ix) istatistiksel analiz metotlarına göre dağılımları nasıldır?” alt amaçlarına yanıt aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, içerik analizi türlerinden biri olan betimsel içerik analizi yöntemi ve kategorik çözümleme tekniği kullanılmıştır. Genel olarak kategorik çözümleme tekniği *"Belirli bir iletinin birimlere bölünmesi daha sonra ise bu birimlerin önceden belirlenmiş ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır."* (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Mesaj öğelerinde olduğu gibi, kategoriler için de önem ve yoğunluk belirleme yoluna gidilebilir (Bilgin'den (1988) aktaran Tavşancıl ve Aslan, 2001: 91).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, YÖK Ulusal Tez Merkezi, Web of Science, ERIC, Scopus, EBSCOhost, TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşerî Bilimler Veri Tabanı, Dergipark ve Google Akademik veri tabanlarında dizinlenen okul etkililiği ile ilgili bilimsel yayınlar oluşturmaktadır. Araştırmada güncel yayınlardan veri almak ve örneklem yeterli büyüklükte olması için amaçlı örneklem alma yoluna gidilmiştir, amaçlı örnekleme belli ölçütleri sağlayan veya belli özelliklere sahip olan bir ya da daha özel

durumlarda (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012) ve araştırmacının amacına en uygun olanları örnekleme dâhil edeceği durumlarda tercih edilir (Balcı, 2020:105). Bu sebeple, araştırmanın örneklemini Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında gerçekleştirilen ve erişime açık olan toplam 87 (56 tez-31 makale) akademik yayın içermektedir. Örneklem grubu seçilirken çeşitli sınırlamalar oluşturulmuştur; çalışmaların lokasyon olarak Türkiye ile sınırlandırılması, makalelerin ise hakemli dergilerde yayınlanmış olması çalışmanın diğer ölçütleridir. Araştırmaya dâhil edilme kriteri olarak; veri tabanları taranırken araştırmalara ait başlık, anahtar kelimeler ve özet bilgileri taranarak detaylı şekilde incelenmiş ve araştırma kapsamındaki çalışmalar araştırma havuzuna eklenmiştir. Asıl veri kaynağının tez olduğu, tezlerden üretilmiş makalelerde ise asıl kaynağın tezler olması sebebi ile uzman görüşü de alınarak, sadece tezler çalışma örneklem havuzuna eklenmiştir.

Veri Toplama Aracı

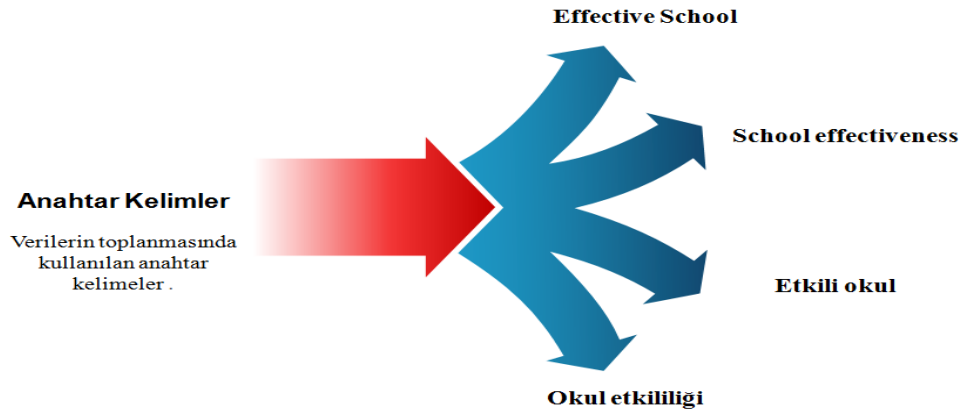
Bu araştırma çerçevesinde veri elde etmek için *Okul Etkililiğine İlişkin Gerçekleştirilen Çalışmaları İnceleme Formu* düzenlenmiştir. İlgili form içeriğinde yayının yılı, örneklem bölge birimleri, yayın türleri, örneklemin seçildiği eğitim kademesi, ilgili konu ile birlikte çalışılan konular, araştırma metodolojisi, veri toplamak için tercih edilen araçlar, örnekleme yöntemleri ve istatistiksel yöntemlerin yer aldığı sütunlar yer alırken çalışmalar ise satırlarda yer alacak şekilde düzenlenmiştir. Yapılan analiz sırasında oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda her bir alt başlığın altında yeni sekmeler oluşturularak form sürekli güncel tutulmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışma havuzuna dâhil edilecek olan araştırmalara ilişkin araştırmacılar tarafından bazı kriterler belirlenmiştir. Bunlar;

- I. Öncelikle araştırma havuzuna eklenecek tez ve makalelerin belirlenmesinde YÖK Ulusal Tez Merkezi, Web of Science, ERIC, Scopus, EBSCOhost, TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşerî Bilimler Veri Tabanı, Dergipark ve Google Akademik veri tabanlarından faydalanılmıştır.

- II. Araştırma kapsamındaki çalışmalar için kesme tarihi 30 Nisan 2020 olarak belirlenmiştir.
- III. Araştırmacılar tarafından tez ve makalelerin örneklem grubunun Türkiye ile sınırlandırılması, makalelerin hakemli dergilerde yayınlanmış olan makaleler olması ve çalışmaların (tez ve makale) eğitim yönetimi alanına özgü olması kararlaştırılmıştır.
- IV. Araştırma havuzu oluşturulurken araştırmaya konu olan çalışmalar veri tabanlarından, anahtar kelimeler, başlık ve özet bilgiler esas alınarak filtreleme yolu ile elde edilmiştir.
- V. Araştırma için gereken verilerin ilgili veri tabanlarından çekilmesi için anahtar kelimeler Türkçe ve İngilizce olarak kullanılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Veri Tabanlarında Tarama İçin Kullanılan Anahtar Kelimeler

Etik Kurallara Uygunluk

Açık erişim kaynaklı veri kullanıldığından etik kurul izni gerektirmemektedir. Araştırmada verilerin sunulması ve kaynak gösteriminde etik kurallara uyulmuştur. Yararlanılan kaynaklar için gerekli atıflar yapılmıştır.

Verilerin Analizi

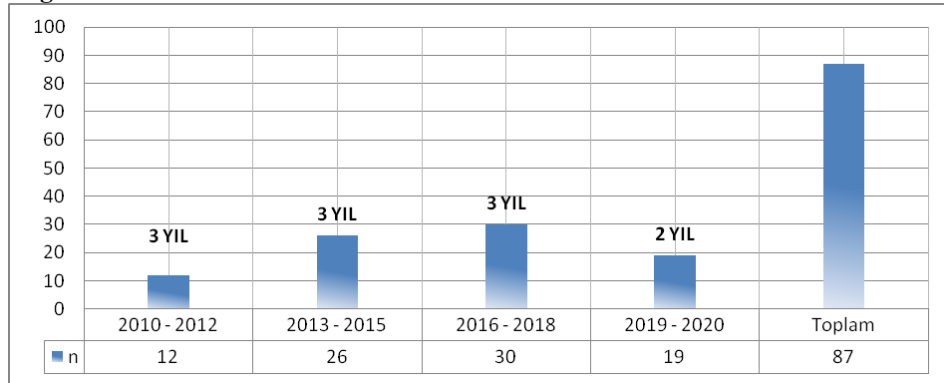
Bu çalışmada içerik analizi türlerinden kategorik çözümleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen çalışmalara ilişkin taramalar, anahtar kelimeler ve ölçütler doğrultusunda filtrelenerek yapılmıştır. Farklı veri tabanlarında karşılaşılan aynı yayın için yinelenen yayın silinmiş ve veri havuzundan çıkarılmıştır. Kategorik çözümlemeler yapılırken tamamen yazar/ların çalışmaları kapsamında ifade ettikleri beyanlar esas alınmıştır. Araştırma bağlamında veriler ilgili çalışmalar araştırmanın amaçları ve kısıt ölçütler doğrultusunda hazırlanan bir form yardımıyla toplanmıştır. Daha sonra toplanan veriler Excel programına aktarılmış ve pivot tablolar yardımıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen kategoriler için frekans ve yüzdelere hesaplanmıştır. Excel programının filtre özelliği kullanılarak her bir alt amaç için veriler görselleştirilmiştir. Ancak toplam tez/makale sayısı ile örneklem bölge birimleri, çalışmanın yapıldığı eğitim kademesi, okul etkililiği ile birlikte çalışılan konular, veri toplama araçları, örnekleme yöntemleri ve analiz yöntemleri arasındaki toplamsal olarak nicel farklılıklar oluşmuştur. Bu durum bazı tezler/makaleler de birden çok örneklem bölge birimi, eğitim kademesi, birlikte çalışılan konu, veri toplama aracı, örnekleme yöntemi ve analiz yöntemlerinden faydalanılmasından kaynaklanmaktadır. Tezlerden üretilen makalelerde ise ana araştırma kaynağını tezlerin oluşturulması nedeniyle sadece tezler araştırma analiz havuzuna dâhil edilmiştir.

Çalışmanın geçerliliği ve güvenirliği bağlamında gerçekleştirilen işlemler ise verilerin veri setlerinden çekilme süreci ve istatistiksel işlemlerin detaylı olarak anlatılması, *Okul Etkililiğine İlişkin Gerçekleştirilen Çalışmaları İnceleme Formu* isimli kodlama anahtarının oluşturulması, bağımsız kodlayıcılar arası tutarlığın " $(\text{Güvenirlilik} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100)$ " kullanılarak, uyum yüzdesinin %90 olarak hesaplanması ve bu değerin kabul edilebilir düzeyde yorumlanması olarak belirtilebilir (Miles ve Huberman, 1994).

BULGULAR

Çalışma kapsamında belirlenen alt amaçlara dair elde edilen bulgular her bir alt amaç için hazırlanan grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

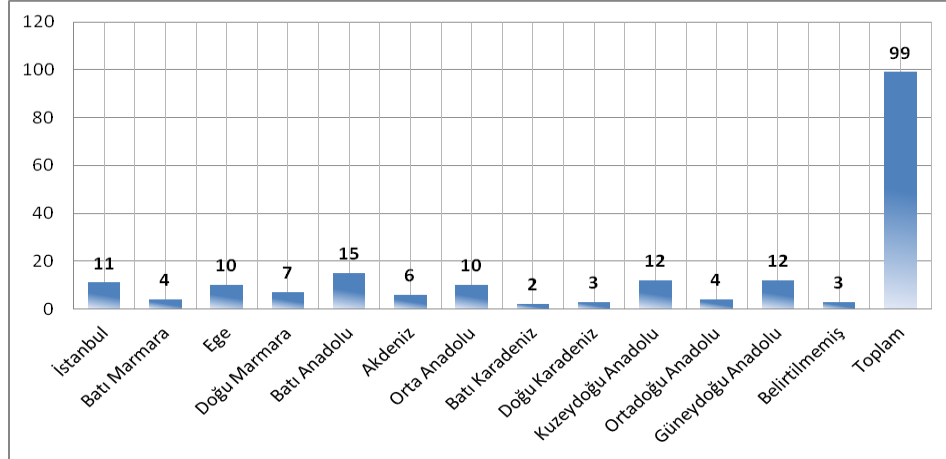
Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Yayın Yıllarına Göre Dağılımı

Grafik 1. Tez ve Makalelerin Yayın Yılları

Grafik 1'e bakıldığında, okul etkililiği konusunda yapılan çalışmaların 2010-2012 yılları ($n = 12$, %14) arasında 2013-2015 yılları ($n = 26$, %30) arasında ve 2016-2018 yılları ($n = 30$, %34) artarak devam ettiği görülmektedir. 2020 yılının henüz tamamlanmamış olması ve son sütunun iki yılı kapsadığı düşünüldüğünde okul etkililiği konusunun hâlâ yoğun olarak çalışılan bir konu olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

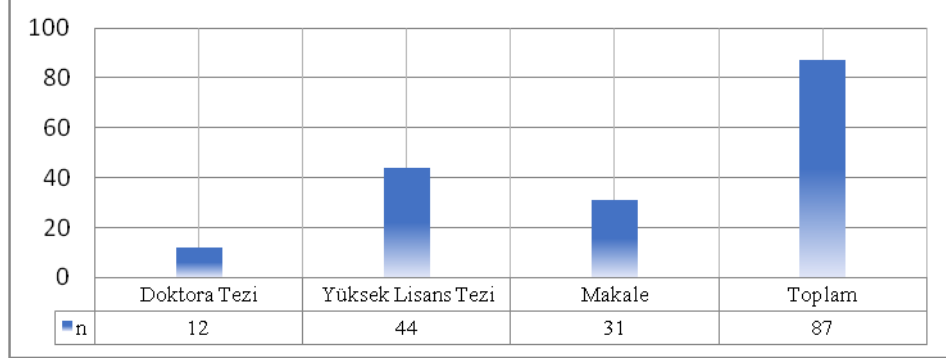
Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Örneklem Bölgelerine Göre Dağılımı

Grafik 2. Tez ve Makalelerin Örneklem Bölge Birimleri

Grafik 2'de görüldüğü gibi örneklem bölge birimlerinin analizinde "*Türkiye İstatistik Kurumu İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması*" birinci düzeyi ele alınarak gerekli sınıflama yapılmıştır. Ayrıca oluşturulan tez ve makale havuzuna dâhil edilen bir çalışmanın örnekleminin Türkiye geneli olduğu görülmüş ve uzman görüşü alınarak tüm bölgelere dâhil edilmesine karar verilmiştir. Okul etkililiği konusunda yapılan tez ve makaleler incelendiğinde örneklem bölgelerine göre dağılımı; Batı Anadolu ($n = 15$, %15), Kuzeydoğu Anadolu ($n = 12$, %12) ve Güneydoğu Anadolu ($n = 12$, %12) bölge birimlerinin daha çoğunlukla örneklem bölgesi olarak belirlendiği görülmektedir.

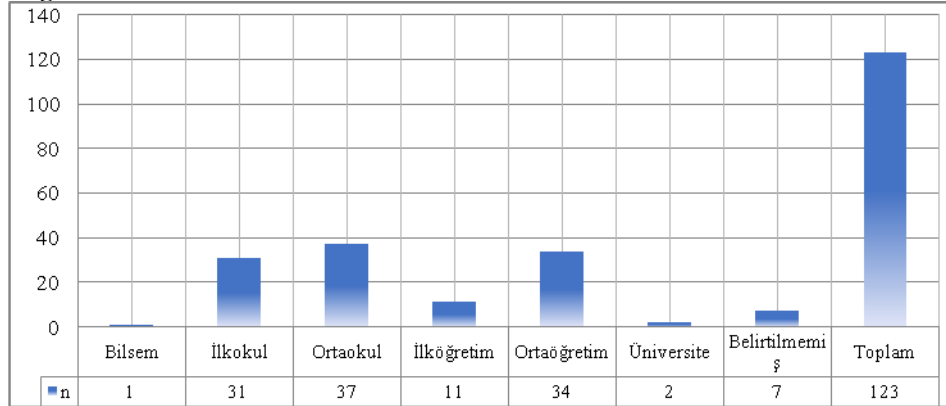
Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Yayın Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 3. Tez ve Makalelerin Yayın Türleri

Grafik 3'te görüldüğü gibi, okul etkililiği kavramını içeren çalışmaların yarısından daha çoğunun tezleri ($n = 56$, %64) içerdiği, tezler içinde ise ($n = 44$, %50) kategorik olarak yüksek lisans tezi olarak okul etkililiği konusunun sıklıkla çalışıldığı görülmektedir. Grafik incelendiğinde araştırmaların yarısı yüksek lisans tezi olarak, yaklaşık üçte biri ise makale olarak yayımlanmıştır.

Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Eğitim Kademesine Göre Dağılımı

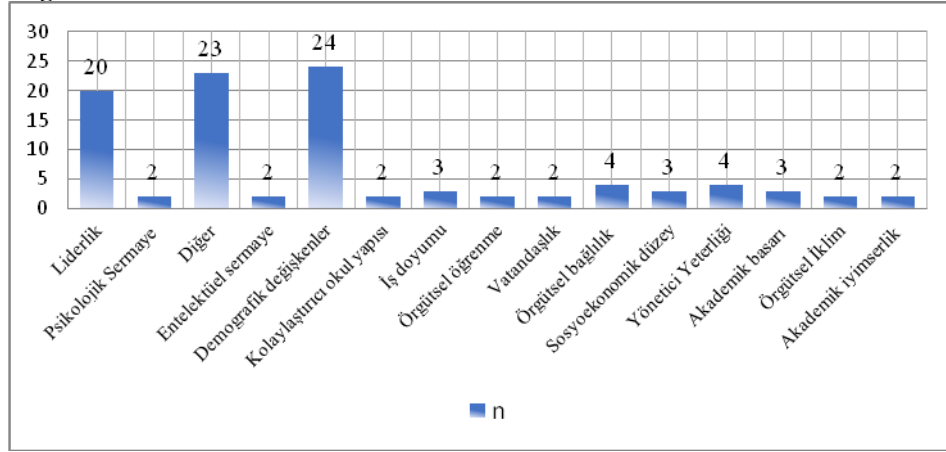

Grafik 4. Tez ve Makalelerin Eğitim Kademeleri

Grafik 4 incelendiğinde, okul etkililiği konusunda yürütülen çalışmaların çoğunlukla eğitim kademesinin ortaokul kademesinde ($n = 37$, %30) gerçekleştirildiği, bu sonucu

takiben ilgili konunun ortaöğretim kademesinde ($n = 34$, %27) sıklıkla çalışıldığı söylenebilir. Ancak bilsen ($n = 1$, %1) ve yükseköğretim ($n = 2$, %2) kademelerinde ise okul etkililiği konusunun akademik çalışmalardaki yayım sayısı oldukça düşüktür. Ayrıca çalışma havuzumuzun dönemsel olarak 2010-2020 yıllarını kapsadığı düşünüldüğünde dönem içinde yapılan yasal değişikliklerle ilköğretim eğitim kademesi ilkokul ve ortaokul olarak dönüştürülmüştür. Bu yüzden çalışmamızda ilgili yayınlarda ifade edilen eğitim kademeleri kabul edilmiştir.

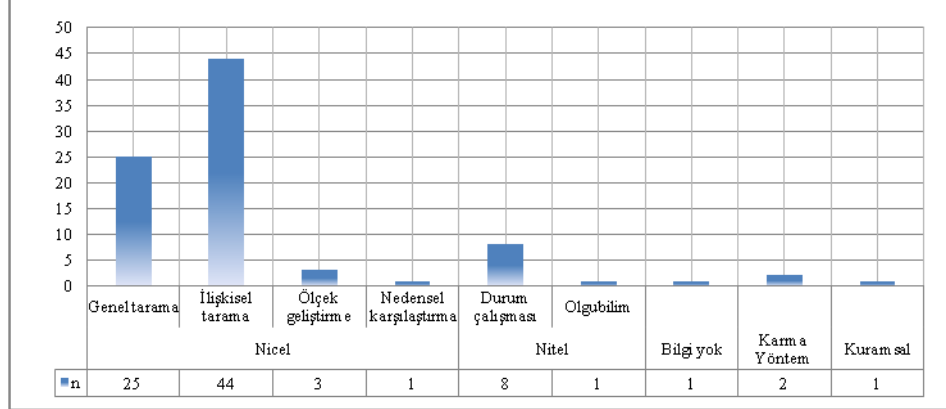
Araştırmalarda Okul Etkililiği Konusu ile Birlikte Çalışılan Diğer Konuların Dağılımı

Grafik 5. Tez ve Makalelerde Okul Etkililiği ile Birlikte Çalışılan Konular

Grafik 5 incelendiğinde, okul etkililiği konusunda yapılan çalışmalarda çoğunlukla demografik değişkenlerin ($n = 24$, %24) arkasından liderlik (*toksik liderlik, destekleyici liderlik, öğretimsel liderlik, dönüşümsel liderlik vb.*) ($n = 20$, %20) ile birlikte en çok çalışılan spesifik konu olduğu görülmektedir. Yalnız bir kez çalışılan konuların tek tek gösterimi görsel kullanışlılık açısından mümkün olmadığı için diğer kategorisi (*örgütsel kimlik, kollektif öğrenme, örgütsel güven, öğretmen performansı vb.*) oluşturulmuştur.

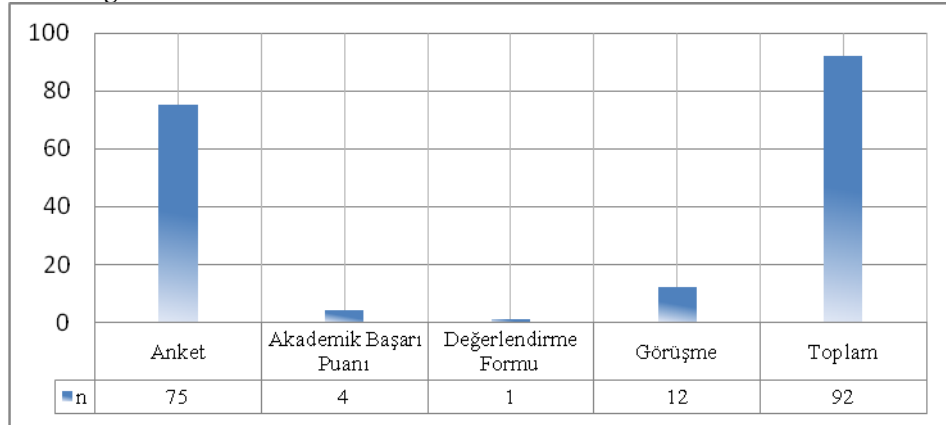
Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Grafik 6. Tez ve Makalelerde Araştırma Yöntemleri

Grafik 6 incelendiğinde, okul etkililiği konusunda yapılan tez ve makalelerin çoğunlukla nicel yöntemlerle ($n = 73$, %84) yapıldığı, ikinci sırada nitel yöntemlerin ($n=9$, %10) kullanılarak çalışmaların gerçekleştirildiği ve çok düşük olarak karma yöntemler araştırması metodunun ($n = 2$, %4) tercih edildiği görülmektedir.

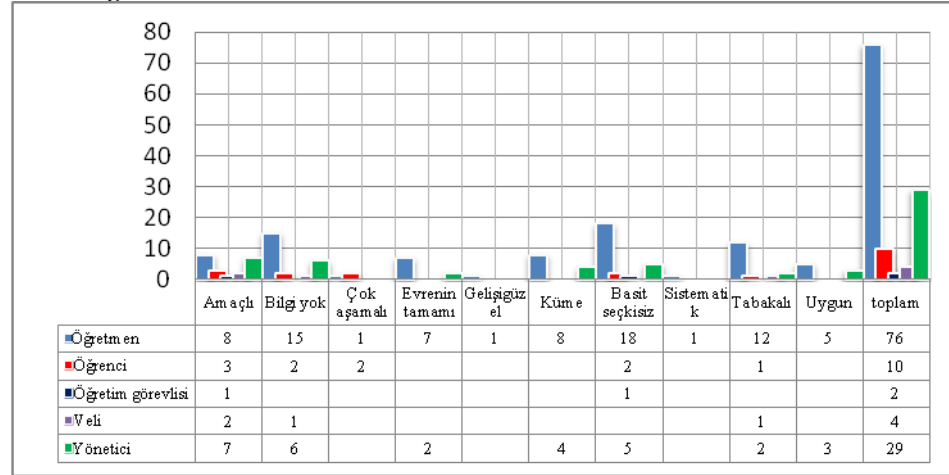
Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Grafik 7. Çalışmaların Veri Toplama Araçları

Grafik 7 incelendiğinde, okul etkililiği konusunda gerçekleştirilen tez ve makalelerin büyük çoğunluğunda anketin, veri toplama aracı olarak tercih edildiği ($n = 75$, %81) bu sonucun ardından ise görüşme tekniğinin ($n = 12$, %16) kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmalarda nicel veri toplama araçlarının başat olarak kullanıldığı söylenebilir.

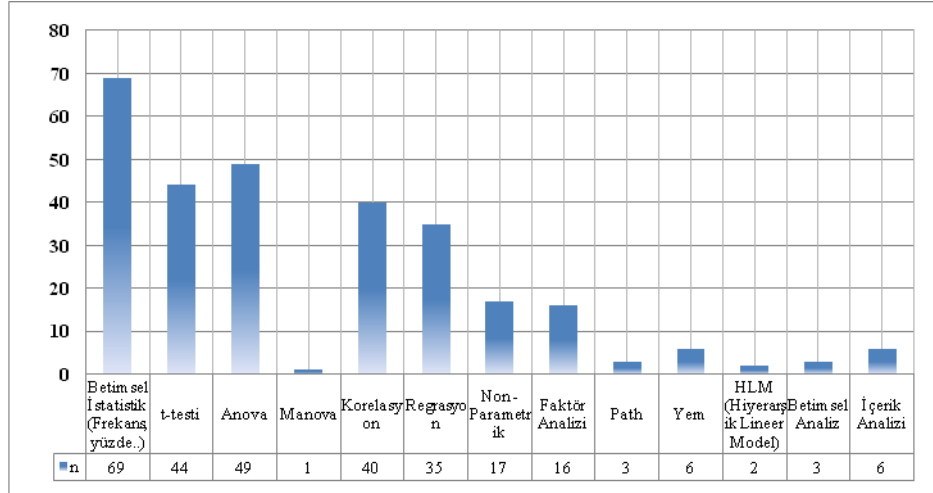
Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Örneklem Yöntemlerine Göre Dağılımı

Grafik 8. Tez ve Makalelerin Örneklem Yöntemleri

Grafik 8'e göre, genelde araştırmaların örneklem yöntemi olarak basit seçkisiz yöntemi ($n = 26$, %21) kullandığı basit seçkisiz örneklem yönteminin ardından ise amaçlı örneklem ($n = 21$, %17) yöntemleriyle örneklem seçiminin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bazı araştırmalarda ise örneklem seçiminin nasıl yapıldığının belirtilmemiş ($n = 24$, %20) olması ise araştırma metodoloji açısından düşündürücü ve sonucu itibari ile dikkat çeken bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Örneklem birimi açısından çalışmalar incelendiğinde yarıdan fazlasında öğretmenlerden ($n = 76$, %62) ve öğretmenlerin ardından ise yöneticilerden ($n = 29$, %24) veri toplandığı görülmektedir. Ayrıca aynı araştırmalarda birden fazla gruptan (öğretmen-yönetici, öğretmen-veli gibi) örneklem alınması da bulgularımızda araştırma sayısı ve örneklem yöntemleri arasında sayıca bir farklılık oluşturmuştur.

Okul Etkililiği Konusunda Üretilen Tez ve Makalelerin Analiz Yöntemlerine Göre Dağılım

Grafik 9. Tez ve Makalelerin Analiz Yöntemleri

Grafik 9'a göre okul etkililiği bağlamında gerçekleştirilen tez ve makalelerde istatistiksel analiz yöntemi olarak daha çok betimsel istatistiklerin ($n = 69$, %23), daha sonra ise Anova ($n = 49$, %16) ve T-testinin ($n = 44$, %15) analiz yöntemi olarak kullanıldığı görülmektedir. Analiz yöntemlerinin daha çok nicel araştırma yöntemini gerektiren analiz yöntemleri olduğu görülmektedir. Bu sonuç ise araştırmamızın diğer verileri (*tez ve makalelerde araştırma yöntemleri*) ile uyumludur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonuçları eğitim yönetimi alanı bağlamında incelendiğinde, okul etkililiği konusuna dair tez ve makalelerin önemli bir yeri olduğu ve yoğun bir şekilde çalışıldığı fakat alan yazındaki çalışmaların birbirine benzer metodoloji ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Okul etkililiğine ilişkin araştırmalara genel olarak bakıldığında incelenen araştırmaların; 2010-2020 yılları arasında sayısal olarak belli bir eğilimi (trend) koruduğu, örneklem bölge birimlerinin Batı Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kümelendiği, çalışmaların yarıdan fazlasının yüksek

lisans tezi türünde olduğu, konunun ortaokul kademesinde daha fazla çalışıldığı, demografik değişkenlerle okul etkililiği olgusu arasındaki ilişkilerin yoğun şekilde incelendiği, yöntem olarak ilişkisel tarama yönteminin yoğun olarak seçildiği, veri toplama aracı olarak çoğunlukla anket veya ölçeklerin kullanıldığı, örnekleme yöntemi olarak daha çok basit seçkisiz ve amaçlı örnekleme kullanıldığı, analiz yöntemi olarak betimsel istatistik, Anova ve T-testinin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın ilk bulgusu, okul etkililiği bağlamında Türkiye ekseninde yapılan ve bu araştırma kapsamında incelenen 87 çalışmanın 2010-2020 yılları arasında dağılımının homojen olduğu görülmüştür. Bu bulgu, okul etkililiğine yönelik ampirik çalışmaların incelenen yıllar aralığında belli bir eğilimi koruyarak sürdüğünü göstermektedir. James Coleman ve arkadaşları (1966) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın okul etkililiği alanındaki ilk çalışma olarak kabul edildiği düşünüldüğünde elli yılı aşkındır üzerinde aralıksız olarak çalışılan bir konu olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalarda okulun öğrencinin akademik ve sosyal iyi oluşuna etkisi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Araştırmaların bir bölümünde akademik başarıyı öğrencinin arka plandaki özelliklerine (Harbaugh, 2005), aileler arasındaki farklılıklara (Plowden Raporu, 1967) bağlayan çalışmalar olduğu gibi özellikle zor çevre koşulları altında eğitim gören öğrencilerin bulunduğu okulların akademik başarıları üzerinde pozitif etkilere sahip olduğunu belirten çalışmalarda yer almaktadır (Brookover ve Lezotte, 1978; Edmonds, 1979). Bu bağlamda kavramın net olarak tanımlanamaması ve birçok faktörden etkilenmesi gibi nedenlerden dolayı sınırları tam olarak belirlenemeyen güncelliğini koruyan bir konu olma özelliğini sürdürdüğünü söyleyebiliriz.

Çalışmanın diğer bir bulgusu olan yayımların örneklem bölge birimlerine göre dağılımı incelendiğinde Batı Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İstanbul bölge birimlerinin daha çoğunlukla örneklem bölgesi olarak belirlendiği görülmektedir. Örgütsel vatandaşlık konusunda benzer bir çalışma yapan Koşar (2018) da Batı Anadolu ve İstanbul bölge birimlerinde çalışmaların yoğunlaştığını belirtmiştir. Burada bölge birimleri içerisinde yer alan Ankara ve İstanbul illeri gerek nüfus gerekse üniversite sayısı açısından değerlendirildiğinde bu sonucun makul olduğu söylenebilir.

Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölge birimlerindeki yoğunluğun ise konun belirli araştırmacılar tarafından sıklıkla çalışıldığı şeklinde yorumlanabilir. Batı Karadeniz bölge biriminin ise ilgili konu bağlamında örneklem olarak çok az sayıda yer alması dikkat çekmektedir.

Mevcut araştırmada okul etkililiğine ilişkin yapılan çalışmalarda yüksek lisans tezlerinin büyük bir çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür. Turhan ve arkadaşları (2017) benzer konuda, Kılınç ve arkadaşları (2017) ise öğretmen liderliği konusunda yaptıkları çalışmalarında çalışmamızı destekler nitelikte bir bulguya ulaşmışlardır. Sonuç olarak yüksek lisans tezlerinde ilgili kavramın çoğunlukla çalışıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bir başka bulgusu olan çalışmanın yapıldığı eğitim kademesi açısından okul etkililiği konulu çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla ortaokul ve ilkokullarda uygulandığı görülmektedir. İlkokul ve ortaokulları İlköğretim Kurumları Yönetmeliği bağlamında ilköğretim kurumu olarak değerlendirirsek çalışmaların yarısından fazlasının ilköğretim kurumlarında yapıldığını söyleyebiliriz. Bu bulgu ise benzer bir araştırmayı öğretimsel liderlik bağlamında yapan (Kılınç ve ark., 2017) ve örgütsel vatandaşlık konusundaki (Koşar, 2018) çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.

Bir diğer bulguya göre okul etkililiği konusu çalışmalarda çoğunlukla demografik değişkenlerle ilişkilendirilmiş yani çalışmalarda verilerin toplandığı bireylerin kavrama ilişkin algıları cinsiyet, yaş, kıdem vb. gibi demografik değişkenlerle ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci sırada ise okul etkililiği konusunun liderlik çeşitleri ile (Ermeydan, 2019; Küçük, 2020; Namlı, 2017) yoğun olarak çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca okul etkililiği konusunun, örgütsel vatandaşlık (Alanoğlu, 2014), örgütsel bağlılık (Koç, 2019), okul iklimi (Şenel ve Buluç, 2015), örgütsel öğrenme (Akgül, 2014) gibi değişkenlerle de birlikte ele alınarak çalışıldığı görülmektedir.

Araştırmanın başka bir bulgusu olan çalışmalarda tercih edilen araştırma yöntemlerinin kullanımına ilişkin bilgiler incelendiğinde, yapılan çalışmaların çoğunlukla nicel araştırma paradigması ile yapıldığı nitel araştırmaların ise çok sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca bulgu ile ilişkili olarak anketlerin veri toplama aracı olarak da sıklıkla tercih edildiği diğer bulgumuzla da örtüşmektedir. Literatürde farklı konu veya

kavrama dayalı yapılan sistematik değerlendirme araştırmalarında da nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modelinin sıklıkla kullanıldığı bilgisi (Balcı ve Apaydın, 2009; Gökmen ve ark., 2007; Kılınç ve ark., 2017) araştırmamızın bulgusunu desteklemektedir. Bununla birlikte bulgulara göre sadece iki çalışma karma yöntemle yapılmış ve nitel yöntem ise nicel yönteme göre çok az tercih edilmiştir. Bu durum okul etkililiği konusunda yapılan araştırmalarda derinlemesine bilgi edinimi açısından bir eksiklik olarak görülmektedir. Nicel araştırmalar çoğunlukla kurama dayanmakta ve veriler sayılara indirgenerek genel bir bakış açısı ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Oysa nitel araştırmalar ortaya bir norm koymaktan ziyade bir farklılık arayışı içinde olarak verinin daha derinlikli ve zengin bir betimlemesini yapmayı amaçlamaktadır. Bu paradigma farkı ise olağanın dışına çıkarak farklılıkları keşfetmemize olanak sağlar.

Araştırmalarda nicel araştırma yöntemi ve tarama modelinin sıklıkla tercih edilmesi, tarama modelinin diğer araştırma desenleri ile karşılaştırıldığında nispeten daha kolay planlanarak gerçekleştirilebilmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Somutlaştıracak olursak deneysel desen şeklinde modellenen bir araştırma için veri toplama süreci daha uzun soluklu ve detaylı iken tarama modelinde veri toplamak daha pratik ve kolay olabilmektedir. Ayrıca Türkiye'deki araştırmacıların nitel araştırma yöntemleri yerine post pozitivist paradigma çerçevesinde araştırma yapma eğiliminde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda nicel yöntemlerin daha fazla tercih edilmesi beraberinde veri toplama aracı olarak anketin büyük çoğunlukla kullanılması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca nitel çalışmaların oldukça az olduğu, bu çalışmalarda da daha çok görüşme tekniğinden yararlanıldığı görülmektedir. Nitel çalışmalarda güvenilirliği artırmak için veri toplamada çeşitlemenin kullanılması önerilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013) fakat analiz edilen çalışmalarda çoğunlukla veri toplamada çeşitlemenin kullanılmadığını bu durumun ise nitel araştırmalarda güvenilirliği zayıflatacağı söylenebilir.

Bu araştırmada nicel araştırma yapısı ile uyumlu bir şekilde verilerin ölçek/anket aracılığıyla toplandığı, yine yönteme ve veri toplama aracına uygun olarak basit seçkisiz yöntemin tercih edildiği görülmektedir. Fakat önemli bir bulgu olarak, sistematik olarak

analiz edilen ampirik çalışmaların önemli bir bölümü örneklem belirleme yöntemini belirtmemiştir. Bu bulgu Koşar'ın (2018) örgütsel vatandaşlık konusunda ve Gökmen ve arkadaşlarının (2017) uzaktan eğitime dair yaptıkları araştırmaların örnekleme yöntemine ilişkin bulguları ile benzeşmektedir. Çalışmanın son bulgusunda ise okul etkililiği konusundaki çalışmaların analiz yöntemleri incelenmiştir. Bu çalışmada yer alan tez ve makalelerde betimsel istatistik, Anova, T-testi ve korelasyona dayalı istatistiksel analizlerin çoğunlukla tercih edildiği söylenebilir. Bu bulgu Gökmen ve arkadaşları (2007), Balcı ve Apaydın (2009) ve Koşar'ın (2018) çalışmalarındaki bulgularla örtüşmektedir. Araştırma bulgularında dikkat çeken bir husus ise nicel araştırma paradigmasına yönelik analizlerin sıklıkla kullanıldığı fakat bu analizlerde çok düzeyli analizlerden yeterince faydalanılmamasıdır. Oysa çok sayıda bağımsız veya bağımlı değişkenle ve tüm bu değişkenlerin değişik düzeylerde birbiri ile ilişkili olduğu (Tabachnick ve Fidell, 2001) ve gözlenen değişkenler ile örtük değişkenler arasında bir ayırımın önemli olduğu (Kline, 2016) durumlarda yani karmaşık analizler gerektiren olay ve olgularda çok düzeyli analizler büyük önem taşımaktadır. Genelde sosyal bilimler, özelden ise eğitim bilimleri doğası gereği karmaşık ve örtük yapıları içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda gelişen bilişim teknolojilerinin desteği (istatistik analiz programları) ile bu tür analiz yöntemleri, kavramların ve kavramların ilişkili olduğu faktörlerin anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'de 2010-2020 yılları arasında okul etkililiği konusunda üretilen çalışmaların kapsamlı ve sistemli bir yolla incelenmesi, okul etkililiği konusundaki eğilimin belirlenmesi ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara bir projeksiyon tutulması hedeflenmiştir. Böylece bu araştırmanın bulgularıyla, okul etkililiği konusunda araştırma yapacak olan araştırmacılara bir farkındalık sağlayacağı düşünülmektedir. Bilimi, analojik olarak "*bir duvardaki boşlukları doldurma*" şeklinde betimlediğimizde; ilgili çalışma, bu çalışmadan sonra okul etkililiği konusunda duvara tuğla koyacak araştırmacıların alan yazındaki boşlukları daha kolay görmelerini sağlayabilir. Bu çalışmanın sonuçlarına dayanılarak sonrasında okul etkililiğine ilişkin gerçekleştirilecek çalışmaların bölge birimleri, okul ve katılımcı türleri, araştırma

metodolojisi, katılımcılar ve verilerin analizinde kullanılacak yöntemler gibi hususlarda çeşitleme ve farklılaştırmaya gidilmesi araştırmanın öncelikli önerisi olarak ifade edilebilir. Ayrıca okul etkililiği konusunun yurtdışı alan yazında akademik başarı ve diğer değişkelerin birlikte işe koşularak incelendiği görülmüştür. Bu bağlamda Türkiye’de yapılan yayınlarda gerçekleştirilen çalışmaların yetersiz olduğu daha çok duygu ve tutum bağlamında araştırmaların gerçekleştirildiği söylenebilir. Yine nitel araştırma yöntemlerinin olgu, durum ve kavramlara dair daha derinlemesine bilgi vermesi nedeni ile daha sık kullanılması önem arz etmektedir. Gelecekte yapılacak araştırmaların, bu önerileri dikkate alarak okul etkililiği kavramını incelemeleri kavramın ve ilişkili olduğu faktörlerin net bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akan, D. ve Kılıç, M. E. (2019). Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 23(80),123-136. doi: 10.17753/ekv1266
- Akgül, Ö.S. (2014). *Okul yöneticilerinin bilgi yönetimi becerilerinin örgütsel öğrenme düzeyi ve okuletkililiği ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep. doi:10.14520/adyusbd.496534
- Alanoğlu, M. (2014). *Ortaöğretim kurumlarının örgütsel öğrenme düzeylerinin okul etkililiği ve örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Frat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ. doi: 10.15285/maruaebd.525250
- Atılkan, N. (2019). *Okul Müdürünün Dağıtımçı Liderlik Davranışları İle Okulların Etkililiği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük. doi: 10.17679/inuefd.526845
- Balcı, A. (1992). İlköğretimde öğretimin niteliğinin geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8,157-166.
- Balcı, A. (2002). *Örgütsel gelişme* (3.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcı, A. (2016). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü* (Genişletilmiş 3. baskı). Ankara: Pegem Akademi. doi: 10.14527/9786053640745
- Balcı, A. (2020). *Sosyal bilimlerde araştırma: yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Balcı, A. ve Apaydın, Ç. (2009). Türkiye’de eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: kuram ve uygulamada eğitim yönetimi dergisi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(59), 325-343. doi: 10.14527/kuey.2014.005
- Barnard, C. I. (1938). *The functions of the executive*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Baştoklu, H. (2015). *Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. doi:10.14686/buefad.312405
- Brookover, W., B., Schweitzer, J., H., Schneider, J., M., Beady, C., H., Flood, P., K., and Wisenbaker, J., M. (1978). Elementary school social climate and school achievement. *American Educational Research Journal*, 15(2), 301-318. doi: 10.3102/00028312015002301

- Brookover, W. B., and Lezotte, L. W. (1979). *Changes in school characteristics coincident with changes in student achievement*. East Lansing, MI: Michigan State University, College of Education, Institute for Research on Teaching.
- Bursalıoğlu, Z. (2008). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış* (14. basım). Ankara: Pegem Akademi doi: 10.14527/9786050370386
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Geliştirilmiş 11. baskı). Ankara: Pegem Akademi. doi:10.14527/9789944919289
- Cheng, Y.C. (1996). *The improvement of school management: Theory, reform and practice*. Hong Kong: The Hong Kong Institute of Educational Research of the Chinese University of Hong Kong, Chinese.
- Coleman, J.S., Campbell, E.Q., Hobson, C.J., McPartland, F., Mood, A.M., Weinfeld, G.D., and York. R.L. (1966). *Equality of Educational Opportunity*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office. doi:10.3102/00028312005002260
- Çiftçi, K. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin pozitif psikolojik sermaye düzeyler ile okul etkinliği düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya. doi: 10.46778/goputeb.762990
- Çobanoğlu, F. ve Badavan, Y. (2017). Başarılı okulların anahtarı: etkili okul değişkenleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 114-134.
- Dağdelen, S. (2013). *Biyoloji derslerinde öğretmenlerin kişilerarası davranışı, sınıf öğrenme ortamı ve öğrenci başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. doi:10.17240/aibuefd.2020..-638602
- Edmonds, R. (1979). Effective schools for the urban poor. *Educational Leadership*, 37(1), 15-24.
- Engin, A. O., Özen Ş. ve Bayoğlu, V. (2009). Öğrencilerin okul öğrenme başarılarını etkileyen bazı temel değişkenler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 125-156.
- Ermeydan, M. (2019). *Öğretmen görüşlerine göre okul yöneticilerinin liderlik stilleriyle algılanan okul etkililiği arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş. doi: 10.33437/ksusbd.711270
- Gökmen, Ö. F., Uysal, M., Yaşar, H., Kırsekiz, A., Güvendi, G. M. ve Horzum, M. B. (2017). Türkiye’de 2005-2014 yılları arasında yayınlanan uzaktan eğitim tezlerindeki yöntemsel eğilimler: Bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 1-25.
- Günkör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3 (1), 14-32.

- Harbaugh, R. J. (2005). *Examining the correlates of effective schools present in an intermediate school: A case study* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Immaculate University, Pennsylvania.
- Hoy, W. K., & Ferguson, J. (1985). A theoretical framework and exploration of organizational effectiveness in schools. *Educational Administration Quarterly*, 21, 117-134. doi:10.1177/0013161x85021002006
- Kline, R. B. (2016). *Methodology in the social sciences. principles and practice of structural equation modeling (4th ed.)*. Guilford Press.
- Koç, A. (2019). *Proje okullarının etkili okul özellikleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Yurtdışı Enstitü, Kıbrıs.
- Korkmaz, M. ve Ada, K. (2019). Ortaokullarda okul iklimi ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Araştırmaları*, 37. doi:10.19171/uefad.605195
- Korkmaz, M., Baimukhanbetov, B., Abdillayev, A.K., Serik, Aknazarov, B., and Nyshanova, S.T. (2014). Teacher and classroom context effects on academic achievement of primary school students. *Life Science Journal*, 11(1), 233-240.
- Koşar, D. (2018). Türkiye'deki örgütsel vatandaşlık davranışı konulu tezlerin incelenmesi: bir içerik analizi çalışması. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 38(2). doi:10.17152/gefad.382021
- Kılınç, A.Ç., Koşar, D., Er, E. ve Koşar, S. (2017). Öğretmen liderliğine ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi: Bir içerik analizi çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 29-46. doi: 10.29129/inujgse.317712
- Küçük, Ö. (2020). *Okul müdürlerinin toksik liderlik davranışları ile okul etkililiği arasındaki ilişkide örgütsel sinizm ve psikolojik sermayenin aracılık etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ. doi:10.17679/inuefd.526845
- Laila, A. (2015). The effective school: The role of the leaders in school effectiveness. *Educational Research and Reviews*, 10(6), 695-721.
- Lezotte, L. W. (1991). Correlates of effective schools: The first and second generation. (25.07.2020) <http://www.effectiveschools.com/Correlates.pdf>
- Lezotte, L. W. (1993). Creating effective schools today and tomorrow. *Journal for Quality and Participation*. 16(1), 22-30.
- Lunenburg F. C., & Ornstein, A. C. (2013). *Educational administration educational management translation* (6. Baskı). Gökhan Arastaman (Ed.). Ankara: Nobel Yayınları.

- Marzano, R. J. (2012). Teaching self-efficacy with personal projects. *Educational Leadership*, 69(8), 86-87.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd ed.). USA: SAGE.
- Namlı, A. (2017). *Lise müdürlerinin destekleyici liderlik davranışlarının ve kolektif güvenin okul etkililiği üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ. doi: 10.14686/buefad.312405
- Özdemir, S. (2000). *Eğitimde Örgütsel Yenileme*. (5. Baskı). Ankara: Pegem A
- Özdemir, S. ve Sezgin, F. (2002). Etkili okullar ve öğretim liderliği. *Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 266-282.
- Özer, Y. ve Anıl, D. (2011). Öğrencilerin fen ve matematik başarılarını etkileyen faktörlerin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 313 -324. doi:10.17755/esosder.391299
- Özgenel, M. (2020). An Organizational Factor Predicting School Effectiveness: School Climate. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(1), 38-50. doi: 10.17220/ijpes.2020.01.004
- Plowden, B. (1967). *Children and Their Primary Schools: A Report of the Control Advisory Council for Education (England)*. Vol.1:Report. London: Her Majesty's Stationery Office. Retrieved from <http://www.educationengland.org.uk/documents/plowden/plowden1967-1.html> adresinden erişilmiştir.
- Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (1978), *The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective*. New York: Harper & Row.
- Polat, S. (2009). Akademik başarısızlığın toplumsal eşitsizlik temelinde çözülmesi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7 (25), 46-61.
- Reynolds, D., Hopkins, D., & Stoll, L. (1993). Linking school effectiveness knowledge and school improvement practice: Towards a synergy. *School effectiveness and school improvement*, 4(1), 37-58. doi:10.1080/0924345930040103
- Reid, K, Hopkins, D., & Holly, P (1987) *Towards the Effective School*. Oxford: Blackwell.
- Sarıçan, E. (2018). *Okullarda entelektüel sermaye, inovasyon ve etkililik ilişkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale. doi:10.28979/comufbed.393122
- Sergiovanni, T. J. (2006). *The principalship: A reflective practice perspective* (5th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Şişman M., (2020). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı Etkili Okullar* (5. Basım). Ankara: PegemA.
- Şenel, T. ve Buluç, B. (2016). İlkokullarda okul iklimi ile okul etkililiği arasındaki ilişki. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 9(4), 1-12.

- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *SAS for windows workbook for Tabachnick and Fidell using multivariate statistics*. Allyn and Bacon.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Turhan, M., Şener, G. ve Gündüzalp, S. (2017). Türkiye’de okul etkililiği araştırmalarına genel bir bakış. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4(2).
- Yıldırım, İ., Akan, D. ve Yalçın, S. (2017). Sınıf öğretmenlerinin iş doyumu ve okul etkililiği algıları arasındaki ilişki. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 69-81. doi:10.17556/erziefd.308643
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ORCID

Hanifi YUMUŞAK <https://orcid.org/0000-0003-3600-2561>

Mehmet KORKMAZ <https://orcid.org/0000-0001-7600-5121>

SUMMARY

Introduction and Aim

In this study, It is aimed to examine the theses and articles about school effectiveness in Turkey between the years 2010-2020. In accordance with this purpose, answers were searched for the following sub aims: How are the studies' distributions on school effectiveness according to (i) publication dates, (ii) statistical regional units of the samples, (iii) publication types, (iv) the level of education in which the studies are carried out, (v) types of variables studied with school effectiveness, (vi) methods, (vii) data collection tools, (viii) sampling methods, (ix) statistical analysis method?"

Method

In this research, descriptive content analysis method and categorical analysis technique, which are types of content analysis, were used. Categorical analysis: "It is the division of a particular message into units and then grouping these units into categories according to predetermined criteria." (Tavşancıl & Aslan, 2001). The population of the study is constituted of the dissertation and article about school effectiveness conducted between 2010 and 2020 that are indexed in Council of Higher Education Thesis Center, TUBITAK ULAKBIM Social and Human Sciences Database, Google Scholar, Dergipark, EBSCOhost, Web of Science, ERIC and Scopus. The sample of the study is composed of sum of the 55 dissertation (masters and doctoral) and 31 articles that meet the criteria set of the study, conducted in Turkey and open to access. In order to collect data The School Effectiveness Studies Review Form was created. Data collected were uploaded to excel program, pivot tables were used, analyses were completed. The data were visualized using statistical techniques such as frequency and percentage for the categories obtained. The analyzes are based on the statements of the authors stated in the studies.

Findings, Results and Discussion

When the research results are examined in the context of educational administration, It has been seen that dissertation and articles on the subject of school effectiveness have an important place and have been studied intensively, but the studies in the literature have been carried out with similar methodology. As the studies are generally examined, it is seen that the concept of school effectiveness has a certain trend between the years 2010-2020. It has been determined that the sample regional units were clustered in West Anatolia, Northeast Anatolia and Southeastern Anatolia regions; more than half of the studies were in the type of master's thesis; analyzes were mostly made according to demographic variables, mostly quantitative methods were used; the correlational survey model has been extensively chosen as the method, and questionnaires or scales used mostly as data collection tools. Additionally, descriptive statistics, Anova and T-test were frequently used as analysis methods.

Suggestions

The results of this research will be helpful for the researchers that will conduct researches on school effectiveness. Based on the results of this study, it can be suggested to diversify and differentiate in the areas such as regional units, school and participant types, research methodology, participants and methods to be used in data analysis. Considering the suggestions, it will contribute to a clear understanding of the concept of school effectiveness and the factors it is related to.